





 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>

 doi 10.22034/marifat.2025.5001387

 dor 20.1001.1.10236015.1403.33.3.9.4

A Bibliography of Thematic exegeses of the Quran by Scholars of the Qom Seminary in the Fourteenth Century AH

 **Mohsen Karimi Ghoddusi**  / PhD in Quranic Sciences and Hadith, IKI mohsenak65@gmail.com
Hamid Aryan / Associate Professor, Department of Quranic Exegesis and Sciences, IKI aryan@iki.ac.ir
Received: 2024/11/27 - **Accepted:** 2025/02/18

Abstract

This article employs a descriptive-analytical method to provide a bibliography of thematic exegeses of the Quran authored by scholars and graduates of the Qom Seminary in the fourteenth century AH. Its purpose is to identify and introduce these works from the beginning of the fourteenth century—coinciding with the re-establishment of the Qom Seminary by Ayatollah Sheikh Abdul-Karim Haeri—to the end of this century. Presenting a bibliographic overview of these interpretations in the form of an article can serve as a valuable resource for understanding the nature and quantity of efforts by Qom's commentators and Quranic researchers in creating thematic interpretive works, as well as a reference for finding necessary resources in interpretive research.

The findings of this review indicate that the scholarly contribution of Qom's scholars in the thematic exegeses of the Quran during the last century amounts to 247 interpretive works, comprising approximately 400 volumes. Among these, 83 interpretive works cover multiple topics, while 164 works are limited to single-topic exegeses of the Quran. The majority of these works have been developed in the second half of the last century, and the contribution of the direct students of Allameh Tabataba'i's interpretive school—especially Ayatollahs Misbah Yazdi, Javadi Amoli, Sobhani, and Makarem Shirazi, and their students—is prominent in the production and creation of these works.

Keywords: Bibliography, thematic interpretations, bibliography of interpretive works, scholars of the Qom Seminary, fourteenth century AH.


نوع مقاله: مروری

کتاب‌شناسی تفاسیر موضوعی دانشوران حوزه علمیه قم

در سده چهاردهم شمسی

mohsenak65@gmail.com

aryan@iki.ac.ir

محسن کریمی قدوسی  / دکترای علوم قرآن و حدیث مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

حمید آریان / دانشیار گروه تفسیر و علوم قرآن مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۳۰

دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۰۷

چکیده

این مقاله با روش توصیفی - تحلیلی به کتاب‌شناسی تفاسیر موضوعی تالیف‌شده از سوی عالمان و دانش‌آموختگان حوزه علمیه قم در سده چهاردهم شمسی می‌پردازد و هدف آن، شناسایی و معرفی این نوع آثار از آغاز سده چهاردهم یعنی مقارن با تأسیس مجدد حوزه علمیه قم به دست آیت‌الله شیخ عبدالکریم حائری، تا پایان این سده است. ارائه کتاب‌شناختی این تفاسیر در قالب یک مقاله می‌تواند منبعی قابل استفاده جهت اطلاع از ماهیت و کمیت تلاش مفسران و قرآن‌پژوهان حوزه قم در خلق آثار تفسیری به سبک موضوعی و مرجعی برای یافتن منابع لازم در پژوهش‌های تفسیری باشد.

یافته‌های این بررسی نشان می‌دهد که رهاورد علمی فضایی حوزه قم در تفسیر موضوعی قرآن طی سده اخیر، ۲۴۷ عنوان اثر تفسیری با حجم تقریبی ۴۰۰ مجلد کتاب بوده که از این میان ۸۳ اثر تفسیری مشتمل بر موضوعات متعدد، و ۱۶۴ اثر محدود به تفاسیر تک‌موضوعی است. عمده این آثار در نیمه دوم سده اخیر تکوین یافته است و سهم شاگردان بلافصل مدرسه تفسیری علامه طباطبائی، به‌ویژه حضرات آیات مصباح یزدی، جوادی آملی، سبحانی و مکارم شیرازی و شاگردان آنها در تولید و آفرینش این آثار برجسته است.

کلیدواژه‌ها: کتاب‌شناسی، تفاسیر موضوعی، کتاب‌شناسی آثار تفسیری، دانشوران حوزه علمیه قم، سده چهاردهم هجری شمسی.

مقدمه

سابقه چنین پژوهشی را به صورت عام کمابیش و پراکنده در برخی از آثار کتاب‌شناختی نظیر طبقات مفسران شیعه اثر عقیقی بخشایشی؛ شناخت‌نامه تفاسیر نوشته محمدعلی ایازی؛ تفسیر و تفاسیر شیعه اثر شهیدی صالحی می‌توان مشاهده کرد. اما همان‌طور که از عناوین عام این کتاب‌ها برمی‌آید، محدوده معرفی آثار تفسیر موضوعی در آنها نسبتاً وسیع‌تر از این مقاله است، یعنی به لحاظ زمانی و جغرافیایی محدود به حدود خاصی نیستند و از جهت افرادی هم صرفاً آثار تفسیر موضوعی فضلالی حوزه قم در سده چهاردهم را گزارش نکرده‌اند، بلکه آثار تفسیری دانشوران شیعی را چه حوزوی و چه غیرحوزوی، چه متعلق به سده چهاردهم و چه غیر این سده، و چه مربوط به عالمان حوزه قم و چه حوزه‌های دیگر شیعه، همه را دربر می‌گیرند. تنها یک مقاله با عنوان «کتاب‌شناسی تفاسیر قرن چهاردهم»، نوشته محمدعلی هاشم‌زاده را می‌توان از جهت بازه زمانی پیشینه خاص برای این پژوهش به حساب آورد، با این تفاوت که در آن مقاله نیز آثار تفسیری منحصر در تفاسیر موضوعی نیست، بلکه اعم از موضوعی و ترتیبی است. به اضافه نویسندگان آثار تفسیری، محدود به دانشمندان شیعه و حوزه قم نیستند. علاوه بر این دو نکته، شامل آثار تفسیر موضوعی سال‌های اخیر سده چهاردهم شمسی که متأخر از زمان انتشار آن مقاله پدید آمده‌اند، نمی‌گردد.

بنابراین شناسایی و معرفی کمیّت تلاش‌ها و آثار تفسیر موضوعی فضلالی حوزه علمیه قم با مشخصات و خصوصیات مد نظر، در آستانه برگزاری همایش یکصدمین سال بازتأسیس حوزه علمیه قم (احتمالاً بهار ۱۴۰۴) کاری مفید و لازم به نظر رسید. برای این منظور با شیوه مطالعه کتابخانه‌ای به گردآوری اطلاعات قابل دسترس از منابع معتبر فارسی و عربی پرداخته و با روش توصیفی - تحلیلی آنها را در حد لازم پردازش کرده‌ایم. طبعاً نسبت به آثار تفسیر موضوعی فضلالی حوزه علمیه قم در سده اخیر به زبان‌های دیگر آمار و اطلاعات خاصی در دسترس ما نبوده و لذا بر فرض وجود چنین آثاری، در این مقاله گزارش نشده‌اند.

پیکره اصلی مقاله در دو محور کلی تنظیم شده است: دسته اول «آثار تفسیری مشتمل بر چند موضوع» است و دسته دوم مربوط به «آثار تفسیری تک‌موضوعی» است. مشخصات کتاب‌شناختی هر اثر به ترتیب شامل عناوین و اطلاعات زیر است: نام و نام خانوادگی

تألیفات و آثار تفسیری در شمار میراث فکری و علمی ارزشمند دانشمندان مسلمان در طول تاریخ اسلام بوده است. عالمان و مفسران شیعه طی چهارده قرن گذشته از طلایه‌داران تولید علوم اسلامی بوده و به خلق آثار ممتاز در هر یک از رشته‌ها و شاخه‌های علوم اسلامی، از جمله تفسیر قرآن پرداخته‌اند. بخش قابل توجهی از این آثار تفسیری متعلق به سده چهاردهم هجری شمسی است؛ یعنی دوره‌ای که بعد از بازتأسیس حوزه علمیه قم، به دست با کفایت آیت‌الله العظمی حاج شیخ عبدالکریم حائری یزدی (سال ۱۳۰۰ ش) آغاز شد و به سال ۱۴۰۰ منتهی گردید. تا آنجا که می‌توان این سده را دوره‌ای زریں و بسیار درخشان برای حوزه علمیه قم در خلق و تولید آثار تفسیری به حساب آورد.

مقاله حاضر با هدف معرفی تفاسیر موضوعی تألیف‌شده توسط عالمان و دانشوران حوزه علمیه قم، در سده چهاردهم شمسی از طریق جست‌وجو در پایگاه‌های اطلاعاتی و منابع مربوطه و شناسایی و گردآوری مشخصات کتاب‌شناختی این‌گونه آثار فراهم آمده تا ضمن شناساندن رهاورد پژوهشی حوزویان قم در تفسیر موضوعی قرآن به مخاطبان، امکان و زمینه دسترسی طالبان و محققان را به این آثار ارزشمند تسهیل نماید.

البته این مقاله به دلیل محدودیت حجم پژوهش، اختصاص به آثار تفسیری تألیف‌شده به سبک «موضوعی» دارد و آثار تفسیری دانشوران حوزه قم به سبک «ترتیبی» را در مقاله دیگری در همین مجله معرفی کرده‌ایم (قدوسی و آریان، ۱۴۰۳).

مقصود ما از «تفاسیر موضوعی» در این مقاله، آن دسته از آثار و پژوهش‌های تفسیری است که مفسر در آنها به کشف نظر و دیدگاه قرآن درباره یک موضوع و یا دسته‌ای از موضوعات پرداخته است. این موضوعات بسیار متنوع بوده و به حوزه‌های معرفتی مختلفی اعم از کلامی، اخلاقی، فقهی، حقوقی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، تربیتی و... تعلق دارند.

منظور ما از «دانشوران حوزه علمیه قم» در عنوان مقاله نیز کسانی هستند که مدت قابل توجهی را در حوزه علمیه قم، اشتغال به تحصیل، تدریس و تحقیق داشته‌اند؛ چه کسانی که چندین سال در قم بوده و بعداً به مراکز و مناطق دیگر رفته‌اند و چه آنهایی که بعد از مدتی به این حوزه هجرت کرده و در آن فعالیت علمی - تفسیری داشته‌اند.

- نویسنده، بازه زمانی حیات او، نام کتاب، تعداد مجلدات، زبان اثر، موضوع یا موضوعات مورد بحث در آن اثر، و مشخصات نشر آن شامل: مکان نشر، ناشر، زمان نشر و احیاناً نوبت چاپ.
- ترتیب چینش آثار تفسیری گزارش شده در این مقاله به این صورت است که در هر محور ابتدا آثار مربوط به علمای درگذشته را از سال وفاتشان آغاز می‌کنیم و سپس آثار علمای در قید حیات را به ترتیب سال تولد آنها مرتب می‌کنیم. کتاب‌هایی که نخستین نشر آنها در دسترس بوده یا به لحاظ ویرایش‌های بعدی، توجه به آنها اهمیت داشته، ابتدا مشخصات آن نشر را ذکر می‌کنیم و در غیر این دو صورت، تنها به ذکر نسخه حاضر و موجود در بازار نشر اکتفا می‌کنیم. گاهی به اقتضای ضرورت توضیحات مختصری نیز در مورد وضعیت کتاب ذکر خواهیم کرد.
- با وجود کوشش بسیاری که نگارندگان این مقاله در استقصای آثار تفسیر موضوعی دانشوران حوزه علمیه قم در سده اخیر به عمل آورده‌اند، کتمان نمی‌توانیم کرد که به جهت عدم وجود پایگاه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی جامع و در دسترس درباره آثار مکتوب و منتشرشده تفسیری، احتمالاً هنوز برخی از آثار تفسیر موضوعی متعلق به حوزویان قم در صد سال اخیر بر ما پوشیده مانده و در این مقاله ذکری از این‌گونه آثار نرفته باشد. این نقصان احتمالی را شاید بتوان با تتبع بیشتر و استمرار این کار استدراک و در قالب مقاله‌ای دیگر به‌عنوان تکمله بر مقاله حاضر در آینده منتشر کرد. همچنین آثار تفسیر موضوعی‌ای که حوزوی بودن مؤلفان آنها بر نویسندگان معلوم نگردید و یا تعلق آن افراد به حوزه علمیه قم برایشان احراز نشد، نیز در این مقاله گزارش نشده‌اند.
- الف. تفاسیر چندموضوعی**
- در این قسم از آثار، چند موضوع و مسئله متعلق به یک دانش از منظر قرآن بررسی و تفسیر شده‌اند:
۱. سید محمود علایی طالقانی (۱۳۵۸-۱۲۸۹)، *درس‌هایی از قرآن*، ۱ جلد، فارسی (متن بیانات آیت‌الله سید محمود طالقانی در برنامه‌های تلویزیونی با قرآن در صحنه)، تهران، ناس، ۱۳۵۸؛ (چاپ دوم با عنوان درس‌های قرآن: با قرآن در زندان، با قرآن در خانواده، با قرآن در صحنه): تهران، شرکت سهامی انتشار، ۱۳۸۷.
 ۲. مرتضی مطهری (۱۳۵۸-۱۲۹۸)، *انسان‌شناسی قرآن*، ۱ جلد، فارسی، انسان‌شناختی، چاپ سیزدهم، تهران، صدرا، ۱۴۰۲.
 ۳. مرتضی مطهری (۱۳۵۸-۱۲۹۸)، *شناخت از نظر قرآن*، ۱ جلد، فارسی، معرفت‌شناختی، چاپ پنجم، تهران، صدرا، ۱۴۰۲.
 ۴. مرتضی مطهری (۱۳۵۸-۱۲۹۸)، *انسان در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، انسان‌شناختی، چاپ پنجاه و سوم، تهران، صدرا، ۱۴۰۲.
 ۵. مرتضی مطهری (۱۳۵۸-۱۲۹۸)، *جامعه و تاریخ در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، جامعه‌شناختی، چاپ پنجم، تهران، صدرا، ۱۴۰۲.
 ۶. سید محمد حسینی بهشتی (۱۳۰۷-۱۳۶۰)، *شناخت از دیدگاه قرآن*، ۱ جلد، فارسی، معرفت‌شناختی، چاپ دوم، تهران، بقعه، ۱۳۸۰.
 ۷. سید روح‌الله موسوی خمینی (۱۲۸۱-۱۳۶۸)، *آیات الاحکام فی التراث الامام الخمینی*، ۱ جلد، عربی، فقهی، گردآوری: عباس فیض‌نسب، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، ۱۳۸۴.
 ۸. سید احمد میرخانی (۱۲۹۰-۱۳۷۲)، *آیات الاحکام*، ۵ جلد، فارسی، فقهی، تهران، ناشران و سال‌های چاپ مختلف (جلد ۱: خودمؤلف، ۱۳۶۷، جلد ۳: گنجینه، ۱۳۶۸، جلد ۵: مکتب ولی عصر، ۱۳۷۰).
 ۹. سید احمد میرخانی (۱۲۹۰-۱۳۷۲)، *ربا و قرض الحسنه در قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، فقهی؛ ربا و قرض الحسنه، تهران، احسن، ۱۳۹۹.
 ۱۰. سید رضا صدر (۱۳۰۰-۱۳۷۳)، *راه قرآن*، ۱ جلد، فارسی، کلامی و اخلاقی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۷.
 ۱۱. احمد کلباسی اصفهانی (۱۳۰۲-۱۳۷۳)، *اخلاق از نظر قرآن*، مجید، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، تهران، دانشگاه تهران، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، ۱۳۴۶. از این کتاب یک نسخه در کتابخانه مجلس شورای اسلامی و نسخه دیگری در کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی موجود است.
 ۱۲. حسن سعید تهرانی (۱۲۹۸-۱۳۷۴)، *اسلام از دیدگاه قرآن و عترت*، ویرایش و تنظیم: مهدی جعفری، ۱ جلد، فارسی، کلامی، مشتمل بر ۷۰ مقاله در موضوعات کلامی، اخلاقی، اجتماعی، سیاسی و...، تهران، مسجد جامع تهران، کتابخانه مدرسه چهلستون، ۱۳۷۵.
 ۱۳. محمدباقر ملکی میانجی (۱۲۸۵-۱۳۷۷)، *بلائع الکلام فی تفسیر آیات الاحکام*، ۱ جلد، عربی، فقهی، قم، العلمیه، ۱۳۶۰، قم، مؤسسه معارف اهل‌بیت، ۱۳۹۵.
 ۱۴. محمدهادی معرفت (۱۳۰۹-۱۳۸۵)، *معارف از قرآن*، به کوشش خسرو تقدسی‌نیا، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، ائمه، ۱۳۷۷.
 ۱۵. مرتضی عسکری (۱۲۹۳-۱۳۸۶)، *عقائد الاسلام من القرآن*

- الکریم، ۲ جلد، عربی، کلامی، تهران، مجمع‌العالمی لاهل‌البيت ﷺ، ۱۳۷۴.
۱۶. سیدمحمود دهرسخی اصفهانی (۱۳۸۹-۱۳۰۷)، *الجمان الحسان فی احکام القرآن*، ۱ جلد، عربی، فقهی، اولین چاپ: تهران، چاپ سنگی، ۱۳۴۶؛ تهران، موج علم، ۱۳۸۶.
۱۷. عباسعلی عمیدزنجانی (۱۳۹۰-۱۳۱۶)، *آیات الاحکام: حقوقی - کیفری*، ۱ جلد، فارسی، حقوق خصوصی، حقوق عمومی و جزا، چاپ سوم، تهران، مجد، ۱۳۹۵.
۱۸. سیدمحمدباقر ابطحی اصفهانی (۱۳۹۲-۱۳۰۶)، *المدخل الی التفسیر الموضوعی القرآن الکریم*، ۲ جلد، عربی، نجف، مطبعة الآداب، ۱۳۸۹ق. طبق گفته مؤلف، در این کتاب، آیات قرآن به صورت موضوعی با تسلسل طبیعی دسته‌بندی شده است.
۱۹. محمد محمدی گیلانی (۱۳۹۳-۱۳۰۷)، *العقائد الاسلامیة فی الكتاب و السنة*، ۱ جلد، عربی، کلامی، تهران، سایه، ۱۳۸۵. انتشار فصل سوم این کتاب با عنوان «المعاد فی الكتاب و السنة»، تهران، سایه، ۱۳۷۸.
۲۰. ابوالقاسم خزعلی (۱۳۹۴-۱۳۰۴)، *تربیت از دیدگاه قرآن*، ۱ جلد، فارسی، تربیتی، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۷۴.
۲۱. محمدمهدی آصفی (۱۳۹۴-۱۳۱۶)، *فی رحاب القرآن*، ۱۴ جلد، عربی، اعتقادی و فقهی و اخلاقی و اجتماعی و سیاسی و برخی مباحث علوم قرآن، نجف اشرف، المشرق للثقافة و النشر، ۱۴۲۸ق؛ قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۳. ترجمه به زبان فارسی با عنوان «در آینه وحی»: ۱۰ جلد، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۳.
۲۲. محمدمهدی آصفی (۱۳۹۴-۱۳۱۶)، *اخلاق از دیدگاه قرآن*، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۵.
۲۳. اکبر دهقان (۱۳۹۸-۱۳۴۵)، *هزار و یک نکته از قرآن کریم*، ۳ جلد، فارسی، کلامی و اخلاقی و عرفانی و سیاسی و اجتماعی و...، چاپ یازدهم، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۱.
۲۴. محمد یزدی (۱۳۹۹-۱۳۱۰)، *اصول الدین و أسس الایمان فی القرآن*، ۱ جلد، عربی، کلامی، قم، نداء المهدی، ۱۳۷۶.
۲۵. محمد یزدی (۱۳۹۹-۱۳۱۰)، *فقه القرآن*، ۴ جلد، عربی، فقهی، قم، اسماعیلیان، ۱۳۷۴؛ (دوجلدی): قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۵.
۲۶. محمدتقی مصباح یزدی (۱۳۹۹-۱۳۱۳)، *معارف قرآن*، ۱۰ جلد، فارسی، تفسیر موضوعی نظام‌مند نسبتاً کامل از موضوعات اساسی شامل خداشناسی، کیهان‌شناسی، انسان‌شناسی، راه‌شناسی، راهنماشناسی، قرآن‌شناسی، اخلاق در قرآن، جامعه و تاریخ در قرآن، حقوق و سیاست در قرآن، اقتصاد در قرآن، برنامه عبادی اسلام در قرآن، احکام فردی در قرآن. (سه بخش اقتصاد و برنامه عبادی و احکام فردی هنوز به چاپ نرسیده است). قم، مؤسسه در راه حق، ۱۳۶۷؛ قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ﷺ، ۱۳۹۳. ضمناً برخی از بخش‌های این تفسیر با ویرایش جدید مستقلاً چاپ شده، مانند خداشناسی (با تحقیق امیررضا اشرفی)، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ﷺ (۱۳۹۲)، جهان‌شناسی، قرآن‌شناسی (جلد ۱ با تحقیق حمید آریان و جلد ۲ با تحقیق غلامعلی عزیزی کیا، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ﷺ (۱۳۹۲)، راه و راهنماشناسی (با تحقیق مصطفی کریمی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ﷺ (۱۳۹۲) و جامعه و تاریخ در قرآن (با تحقیق حمید آریان، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی ﷺ در شرف چاپ).
۲۷. حسن حسن‌زاده آملی (۱۴۰۰-۱۳۰۷)، *ده رساله فارسی*، ۱ جلد، فارسی، قسمت اعظم آن شامل مباحث قرآنی در طبیعیات و حکمیات و...، چاپ دوم، قم، قیام، ۱۳۷۹.
۲۸. حسن حسن‌زاده آملی (۱۴۰۰-۱۳۰۷)، *انسان و قرآن*، ۱ جلد، فارسی، قرآن‌شناختی و انسان‌شناختی، قم، الف لام میم، ۱۳۸۳.
۲۹. محمدتقی وحیدی گلپایگانی (۱۴۰۱-۱۳۱۳)، *معارف از قرآن*، فارسی، ۱ جلد، اعتقادی و اخلاقی، قم، انصاریان، ۱۳۷۹.
۳۰. سیدکاظم ارفع (۱۴۰۲-۱۳۲۳)، *شناخت‌شناسی از دیدگاه قرآن و حدیث*، ۱ جلد، فارسی، معرفت‌شناختی، تهران، ذکر، ۱۳۹۸.
۳۱. ناصر مکارم شیرازی (۱۳۰۵-)، *پیام قرآن*، با همکاری جمعی از فضلا، ۱۲ جلد، فارسی، علم و معرفت، خداشناسی، براهین اثبات خدا، اسما و صفات الهی، معاد، نبوت عامه و خاصه، امامت، حکومت اسلامی، قیامت، تعلیم و تربیت و اعجاز قرآن، و دو جلد الحاقی با موضوع مبانی اخلاق در قرآن و اخلاق پسندیده و ناپسند در قرآن، قم، مدرسه الامام امیرالمؤمنین، ۱۳۶۷؛ چاپ یازدهم، تهران، دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۹۲. ترجمه به زبان عربی با عنوان «نفحات القرآن: اسلوب جدید فی التفسیر الموضوعی للقرآن الکریم»: قم، مدرسه الامام علی بن ابی‌طالب ﷺ، ۱۳۸۹.
۳۲. ناصر مکارم شیرازی (۱۳۰۵-)، *اخلاق در قرآن*، با همکاری جمعی از فضلا، ۳ جلد، فارسی، دوره دوم از مجموعه پیام قرآن، اخلاقی، قم، مدرسه الامام علی بن ابی‌طالب ﷺ، ۱۳۷۷؛ چاپ سوم، قم، مدرسه الامام علی بن ابی‌طالب ﷺ، ۱۳۸۴.

۳۳. ابوطالب تجلیل تبریزی (۱۳۰۵-). *ارزش‌ها و ضد ارزش‌ها در قرآن*، جلد ۱، اخلاقی، چاپ چهارم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۸۹.
۳۴. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-). *منشور جاوید*، ۱۴ جلد، فارسی، کلامی؛ توحید، جهاد، نفاق، عصمت، پیامبر و امام، توبه و شفاعت، معاد، قصص انبیا و مسائل اخلاقی و اجتماعی دیگر، قم، کتابخانه امام امیرالمؤمنین علیه السلام، ۱۳۶۰؛ چاپ پنجم، قم، مؤسسه امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۰.
۳۵. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-). *تفسیر صحیح آیات مشکله قرآن*، تنظیم و نگارش: سیدهادی خسروشاهی، ۱ جلد، فارسی، در نقد کتاب «تفسیر آیات مشکله قرآن» نوشته یوسف شعار و پاسخ به شبهاتی پیرامون عصمت انبیا، اجر رسالت، کمال و خاتمیت دین اسلام، برخی احکام شریعت، مسائلی مانند معاد، شفاعت و توسل و...، قم، مؤسسه امام صادق علیه السلام، ۱۳۷۱؛ تهران، توحیدی، ۱۳۹۵.
۳۶. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-). *مفاهیم قرآن*، ۱۰ جلد عربی، کلامی؛ توحید نبوت، معاد و...، چاپ سوم، قم، مؤسسه امام صادق علیه السلام، ۱۴۲۱ق.
۳۷. مجتبی بروجردی نجفی (۱۳۱۲-). *نمونه‌ای از تفاسیر (تفسیر موضوعی قرآن)*، ۶ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، آزادی، ۱۳۵۸.
۳۸. مجتبی بروجردی نجفی (۱۳۱۲-). *فضائل و رذائل در فصول متقابل*، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، داوری، ۱۳۷۱.
۳۸. عبدالله جوادی آملی (۱۳۱۲-). *تفسیر موضوعی قرآن کریم*، ۱۸ جلد، فارسی، شامل شناخت قرآن، توحید، نبوت، معاد، انسان، فطرت، معرفت، اخلاق، جامعه و... در قرآن، تهران، اسراء، ۱۳۷۴؛ چاپ یازدهم، تهران، اسراء، ۱۳۹۲.
۳۹. زین‌العابدین قربانی لاهیجی (۱۳۱۲-). *تفسیر جامع آیات الاحکام*، ۱۲ جلد، فارسی، فقهی؛ از باب طهارت تا دیات، چاپ دوم، تهران، سایه، ۱۳۸۰.
۴۰. یدالله دوزدوزانی تبریزی (۱۳۱۴-). *دروس فی التفسیر القرآن*، ۳ جلد، عربی، کلامی (نزول قرآن، برزخ و معاد)، تهران، تابان، ۱۳۸۵. چاپ دیگر با عنوان «احسن البیان فی تفسیر القرآن»: ۱ جلد، حلم، ۱۳۹۸.
۴۱. عبدالنبی امامی (۱۳۱۷-). *فرهنگ قرآن: تبیین اصطلاحات قرآن از منظر تفاسیر و روایات: اخلاق حمیده*، ۳ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، مطبوعات دینی، ۱۳۸۹.
۴۲. سیدعلی حسینی خامنه‌ای (۱۳۱۸-). *طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، موضوعات بنیادین در تفکر اسلامی؛ ایمان، توحید، نبوت و ولایت، (متن کامل پیاده‌شده سلسله گفتارهای تفسیری مؤلف در سال ۱۳۵۳ شمسی)، تهران، صهبا، ۱۳۹۲.
۴۳. محسن قرائتی (۱۳۲۴-). *جهان و انسان از دیدگاه قرآن*، به ضمیمه دروس دیگر، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، در راه حق، ۱۳۶۱.
۴۴. محسن قرائتی (۱۳۲۴-). *اصول عقاید: توحید، عدل، نبوت، امامت، معاد*، ۱ جلد، فارسی، کلامی، چاپ دوازدهم، قم، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۹۲.
۴۵. محسن قرائتی (۱۳۲۴-). *سیمای اقتصاد در قرآن و روایات*، ۱ جلد، فارسی، اقتصادی، قم، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۹۹.
۴۶. یعقوب جعفری (۱۳۲۵-). *تاریخ اسلام از منظر قرآن*، ۱ جلد، فارسی، تاریخی، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۴.
۴۷. باقر ایروانی (۱۳۲۸-). *دروس تمهیدیه فی تفسیر آیات الاحکام*، ۲ جلد، عربی، فقهی، قم، دارالفقه، ۱۳۸۱.
۴۸. محمدحسین ابراهیمی (۱۳۲۹-). *اقتصاد در قرآن: تولید، توزیع، مصرف و رشد*، ۱ جلد، فارسی، اقتصادی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۷۵.
۴۹. حسین توفیقی (۱۳۳۰-). *تفسیر پنج موضوع قرآنی*، ۱ جلد، فارسی، جهان‌شناختی، دین‌شناختی و قرآن‌شناختی، قم، دانشگاه ادیان و مذاهب، ۱۳۹۵.
۵۰. محمد بهشتی (۱۳۳۳-). *آموزه‌های تربیتی قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، تربیتی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تهران، سمت، ۱۴۰۰.
۵۱. محمد اکبری (۱۳۳۴-). *صدف‌های قرآنی*، ۱ جلد، فارسی، تربیتی، قم، آشنا، ۱۳۷۹.
۵۲. سیدمصمصام‌الدین قوامی (۱۳۳۴-). *تفسیر موضوعی قرآن کریم: دانش مدیریت در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، مدیریتی، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۳.
۵۳. محمد اخوان (۱۳۳۷-). *انسان در قرآن و کلام جدید*، ۱ جلد، فارسی، انسان‌شناختی، کاشان، مرسل، ۱۳۹۰.
۵۴. سیدمحمدرضا صفوی (۱۳۳۷-). *آیات الاحکام: بیان احکام فقهی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، فقهی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۳.
۵۵. فتح‌الله نجارزادگان (۱۳۳۷-). *تفسیر موضوعی قرآن کریم: آموزه‌هایی از فضائل و حقوق اهل بیت علیهم السلام در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه؛ مرکز مدیریت حوزه‌های علمیه خاوران، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۳.

۵۶. محمد فاکر میبیدی (۱۳۳۸-). *بازپژوهی آیات فقهی قرآن*، ۱ جلد، فارسی، فقهی، چاپ دوم، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۷.
۵۷. محمد فاکر میبیدی (۱۳۳۸-). *فقه القرآن: آیات الاحکام تطبیقی*، ۱ جلد، فارسی، فقهی، چاپ هفتم، قم، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۸.
۵۸. سیدمحمدکاظم رجایی (۱۳۳۹-). *معجم موضوعی آیات اقتصادی قرآن*، ۱ جلد، فارسی، اقتصادی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۲.
۵۹. سیداحمد خاتمی (۱۳۳۹-). *مدیریت در قرآن و حدیث*، ۱ جلد، فارسی، مدیریت، چاپ سوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۳.
۶۰. کاظم قاضی‌زاده (۱۳۴۰-). *سیاست و حکومت در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۴.
۶۱. مهدی هادوی تهرانی (۱۳۴۰-). *ساختار کلی نظام اقتصادی اسلام در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، اقتصادی، قم، مؤسسه فرهنگی خانه خرد، ۱۳۸۸.
۶۲. صالح فنادی (۱۳۴۰-). *آشنایی با معارف قرآن*، تفسیر موضوعی، ۳ جلد، فارسی، اعتقادی، اخلاقی و قصص قرآنی، قم، مرکز بین‌المللی نشر و ترجمه المصطفی، ۱۳۹۸-۱۳۹۹.
۶۳. محمدعلی رضایی اصفهانی (۱۳۴۱-). *اشارات علمی اعجاز‌آمیز قرآن (کبهان شناخت - زیست شناخت - پزشکی)*، ۱ جلد، فارسی، جهان‌شناختی، تهران، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۳.
۶۴. محمدعلی رضایی اصفهانی (۱۳۴۱-). *قرآن و تربیت (تفسیر موضوعی میان‌رشته‌ای قرآن و علوم)*، ۶ جلد، فارسی، تربیتی، قم، تلاوت، ۱۳۹۴.
۶۵. محمدعلی رضایی اصفهانی (۱۳۴۱-). *عبدالکریم بهجت‌پور (۱۳۴۴-)*، علی نصیری (۱۳۴۴-). *ابراهیم کلانتری (۱۳۴۵-)* و علیرضا کمالی (۱۳۴۷-). *تفسیر موضوعی قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، موضوعات مختلفی پیرامون قرآن‌شناسی، خداشناسی، روان‌شناسی، حقوق، فقه و تفسیر (ترتیبی) سوره حمد، هر فصلی از این کتاب توسط یکی از نویسندگان و بر اساس طرح تحول کوتاه‌مدت دروس معارف اسلامی در نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها تدوین و منتشر شده است، چاپ چهاردهم، قم، دفتر نشر معارف، ۱۴۰۲.
۶۶. محمد کاویانی آرانی (۱۳۴۱-). *روان‌شناسی در قرآن: مفاهیم و آموزه‌ها*، با همکاری علی‌احمد پناهی، ۱ جلد، فارسی، روان‌شناختی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۳.
۶۷. محمد کاویانی آرانی (۱۳۴۱-). *روان‌شناسی در قرآن: بنیان‌ها و کاربردها*، با همکاری هانی موسوی، ۱ جلد، فارسی، روان‌شناختی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۸.
۶۸. محمدتقی فعالی (۱۳۴۱-). *معرفت‌شناسی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، فلسفی و معرفت‌شناختی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۴.
۶۹. حسین عبدالمحمدی (۱۳۴۲-). *تفسیر موضوعی قرآن کریم: بررسی دوازده موضوع از منظر قرآن*، ۱ جلد، فارسی، موضوعات مختلف اعتقادی و اخلاقی، قم، مهر امیرالمؤمنین علیه السلام، ۱۳۸۴.
۷۰. محمدحسین فهیم‌نیا (۱۳۴۲-). *مبانی و مفاهیم اخلاقی اسلامی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۹.
۷۱. محمدمهدی گرجیان (۱۳۴۲-). *سلسله مباحث سبک زندگی قرآنی: فرایند ارتباطات انسانی*، ۴ جلد، فارسی، اعتقادی و اخلاقی؛ ارتباط انسان با خداوند، انسان، جهان هستی، قرآن و اهل‌بیت علیهم السلام، تهران، تلاوت، ۱۳۹۸.
۷۲. سعید داوودی لیمونی (۱۳۴۳-). *حقوق کیفری در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، حقوقی، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۵.
۷۳. عبدالکریم بهجت‌پور (۱۳۴۴-). *دیگران*، تفسیر موضوعی قرآن کریم، به کوشش علیرضا کمالی، ۱ جلد، فارسی، اعتقادی، اخلاقی و اجتماعی، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۴.
۷۴. علی نصیری (۱۳۴۴-). *هنر و زیبایی‌شناسی از منظر قرآن*، ۱ جلد، فارسی، زیبایی‌شناسی، قم، مؤسسه معارف وحی و خرد، ۱۳۹۳، چاپ قبلی با عنوان: «قرآن و هنر»: قم، پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآنی، ۱۳۸۶.
۷۵. محمدمهدی کریمی‌نیا (۱۳۴۴-). *درسنامه آیات الاحکام جزایی*، ۱ جلد، فارسی، فقهی، قم، جامعه المصطفی العالمیه، ۱۳۸۹.
۷۶. مجید کافی (۱۳۴۴-). *تاریخ در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۶.
۷۷. ابوالفضل کباشمشکی (۱۳۴۵-). *جهان‌شناسی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، جهان‌شناسی، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۸۷.
۷۸. امیرخادم علیزاده (۱۳۴۵-). *تفسیر موضوعی قرآن کریم با رویکرد اقتصادی*، ۱ جلد، فارسی، اقتصادی، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲.

۷۹. جواد سلیمانی امیری (۱۳۴۷-). فلسفه تاریخ در قرآن، ۱ جلد، فارسی، فلسفه تاریخی، تهران، سمت، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره) ۱۳۹۸.
۸۰. محمدصادق شجاعی (۱۳۵۰-). روان‌شناسی در قرآن و حدیث، ۱ جلد، فارسی، روان‌شناختی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۷.
۸۱. غلامحسین حیدری (۱۳۵۹-). درسنامه آیات الاحکام، تدوین اقدس رحیمی و خدیجه حسین‌زاده، ۱ جلد، فارسی، فقهی، قم، جامعه‌الزهراء، ۱۴۰۱.
۸۲. حسین میرزاخان‌ی (۱۳۶۹-). تفسیر سیاسی قرآن، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، تهران، سخنوران، ۱۳۹۴.
- ب. تفاسیر تک‌موضوعی**
- این قسم از تفاسیر موضوعی به آثاری اختصاص دارد که نویسندگان آنها تنها یک موضوع یا مسئله متعلق به یک دانش را از دیدگاه قرآن بررسی کرده‌اند.
۱. مرتضی مطهری (۱۲۹۸-۱۳۵۸)، جهاد و موارد مشروعیت آن در قرآن، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، چاپ سوم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۶۴.
۲. مرتضی مطهری (۱۲۹۸-۱۳۵۸)، فطرت در قرآن، ۱ جلد، فارسی، انسان‌شناختی، چاپ سوم، تهران، صدرا، ۱۴۰۰.
۳. سیدمحمد حسینی بهشتی (۱۳۰۷-۱۳۶۰)، خدا از دیدگاه قرآن، ۱ جلد، فارسی، کلامی، تهران، بعثت، ۱۳۵۲، چاپ نهم، تهران، دفتر نشر اسلامی، ۱۳۷۹.
۴. سیدمحمد حسینی بهشتی (۱۳۰۷-۱۳۶۰)، حج از دیدگاه قرآن، ۱ جلد، فارسی، عبادی، تهران، روزنه، ۱۳۹۱.
۵. سیدمحمد حسینی بهشتی (۱۳۰۷-۱۳۶۰)، حق و باطل از دیدگاه قرآن، ۱ جلد، فارسی، فلسفه حقوقی، تهران، روزنه، ۱۳۹۱.
۶. مرتضی حائری (۱۲۹۵-۱۳۶۴)، تفسیر مصباح‌المنیر: بیانات قرآنی و درس‌های تفسیری آیت‌الله حاج شیخ مرتضی حائری، ۱ جلد، فارسی، کلامی در موضوع امامت (از مجموعه مجلدات آفاق نور، نخستین نشریه میراث قرآنی، شماره ۱۶)، سال هشتم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۹۱.
۷. احمد مطهری (۱۳۱۷-۱۳۶۹) و غلامرضا کاردان (۱۳۱۹-۱۴۰۱)، علم پیامبر و امام در قرآن، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، مؤسسه در راه حق، ۱۳۶۱.
۸. سیدرضا صدر (۱۳۰۰-۱۳۷۳)، محمد فی القرآن، ۱ جلد، عربی، کلامی؛ شخصیت پیامبر اسلام (ص)، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۸.
۹. سیدرضا صدر (۱۳۰۰-۱۳۷۳)، المسیح فی القرآن، ۱ جلد، عربی، کلامی؛ شخصیت حضرت عیسی (ع)، قم، بوستان کتاب، ۱۳۷۹.
۱۰. سیدمحمدحسین حسینی طهرانی (۱۳۰۵-۱۳۷۴)، رساله بدیعه فی تفسیر آیه «الرجال قوامون علی النساء...»؛ نویسنده در توضیح موضوع کتاب نوشته‌اند: «دراسة استدلالیة حلیة فی جهاد و قضاء و حکومت المرأة»؛ مجموعه تفسیری روائیة فقهیة علمیة اجتماعیة و فیها بحث عن ولایة الفقیه، ۱ جلد، عربی، تهران، الحکمة، ۱۳۶۰؛ بیروت، دار المحجة‌البیضاء، ۱۴۱۳ق. ترجمه به فارسی: چاپ چهارم، مشهد، علامه طباطبائی، ۱۳۹۲.
۱۱. حسین ربانی میانجی (۱۳۰۶-۱۳۷۴)، معاد از دیدگاه قرآن، حدیث و عقل، ۱ جلد، فارسی، کلامی، بی‌جا، بی‌نا، ۱۳۷۳.
۱۲. حسین ربانی میانجی (۱۳۰۶-۱۳۷۴)، انوار بیان: مباحثی در توحید قرآن، با همکاری علی‌اکبر تقوی، ایوب گرم‌رودی، ۱ جلد، فارسی، کلامی، تهران، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۷.
۱۳. احمد آذری قمی (۱۳۰۲-۱۳۷۷)، ولایت فقیه از دیدگاه قرآن کریم، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، قم، دار العلم، ۱۳۷۱.
۱۴. محمدتقی جعفری (۱۳۰۲-۱۳۷۷)، حرکت و تحول از دیدگاه قرآن به انضمام انسان در افاق قرآن، ۱ جلد، فارسی، فلسفی و انسان‌شناختی، تهران، ارمان طوبی، مؤسسه تدوین و نشر آثار علامه محمدتقی جعفری، ۱۴۰۰.
۱۵. مهدی حائری تهرانی (۱۳۰۴-۱۳۷۹)، شخصیت انسان از نظر قرآن و عترت، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، بنیاد فرهنگی امام مهدی (عج) ۱۳۷۳. از این نویسنده کتابی با عنوان «اخلاق از نظر قرآن» نیز گزارش شده که در دسترس نبود.
۱۶. صادق احسان‌بخش (۱۳۰۹-۱۳۸۰)، قیامت از دیدگاه قرآن و احادیث، ۱ جلد، فارسی، کلامی، رشت، ستاد برگزاری نماز جمعه رشت، بی‌تا.
۱۷. اسماعیل صالحی مازندرانی (۱۳۱۲-۱۳۸۰)، بحثی پیرامون معاد: تفسیر آیات سوره قیامت، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، صالحان، ۱۳۸۴ (می‌توان این اثر را جزو آثار تفسیر ترتیبی نیز محسوب داشت).
۱۸. علی رجبی دوانی (۱۳۰۸-۱۳۸۵)، زن در قرآن: سرگذشت جمعی از زنان خوب و بد که در قرآن آمده است، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی

- و اجتماعی، چاپ چهاردهم، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۹.
۱۹. محمدهادی معرفت (۱۳۸۵-۱۳۰۹)، پرتو ولایت، ۱ جلد، فارسی، کلامی، امامت، قم، تمهید، ۱۳۸۴.
۲۰. محمدهادی معرفت (۱۳۸۵-۱۳۰۹)، تنزیه انبیاء (از آدم تا خاتم)، تدوین خسرو تقدسی‌نیا، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، نبوغ، ۱۳۷۴؛ قم، ائمه علیهم‌السلام، ۱۳۸۸.
۲۱. علی مشکینی (۱۳۸۶-۱۳۰۰)، بحث قصیر حول نظریة التطور: من حیث استفادتها من آیات الكتاب الکریم، ۱ جلد، عربی، انسان‌شناسی؛ آفرینش انسان و دیدگاه تکامل، قم، مطبعة المهر، ۱۳۹۷ق. ترجمه فارسی با عنوان «تکامل در قرآن» (توسط ق. حسین‌نژاد)، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۰.
۲۲. محمد فاضل موحدی لنکرانی (۱۳۸۶-۱۳۱۰) و شهاب‌الدین اشراقی (۱۳۶۰-۱۳۰۴)، اهل‌البیت یا چهره درخشان در آیه تطهیر، ۱ جلد، فارسی، کلامی، چاپ چهارم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۴.
۲۳. محمد فاضل موحدی لنکرانی (۱۳۸۶-۱۳۱۰) و شهاب‌الدین اشراقی (۱۳۶۰-۱۳۰۴)، ائمه اطهار علیهم‌السلام یا پاسداران وحی، ۱ جلد، فارسی، کلامی، چاپ چهارم، قم، دفتر آیت‌الله فاضل لنکرانی، ۱۳۷۶، نسخه دیگر با عنوان «پاسداران وحی» (بازنویسی و تحقیق: محمدتقی خلجی): قم، مرکز فقهی ائمه اطهار علیهم‌السلام، ۱۳۸۷، نسخه جدید با عنوان «پاسداران وحی در قرآن کریم» (بازنگری و تحقیق تحت اشراف: مرتضی اشراقی): تهران، عروج، ۱۳۹۲.
۲۴. مرتضی عسکری (۱۳۸۶-۱۲۹۳)، علی علیه‌السلام فی القرآن، ۱ جلد، عربی، کلامی، چاپ دوم، قم، کلیة اصول‌الدین، ۱۳۸۰.
۲۵. مرتضی عسکری (۱۳۸۶-۱۲۹۳)، ولایة الامام علی علیه‌السلام فی الكتاب و السنة، ۱ جلد، عربی، کلامی، توضیح: فی جواب ما کتبه الشیخ ابوسلمان عبدالمنعم بلوچ: اسألوا علماء الشيعة لماذا لم یصرح باسم علی فی القرآن؟، تهران، المجمع العالمی لأهل‌البیت علیهم‌السلام، ۱۳۸۱ش. (ترجمه فارسی این کتاب با عنوان ولایت علی علیه‌السلام در پرتو قرآن کریم و سنت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم منتشر شده است: تهران، منیر، ۱۳۸۱).
۲۶. سیدباقر محمدی‌نسب (۱۳۹۱-۱۳۰۴)، آیات اللوایه: به انضمام آیاتی راجع به امام زمان علیه‌السلام، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، ناجی جزایری، ۱۳۸۱.
۲۷. سیدباقر محمدی‌نسب (۱۳۹۱-۱۳۰۴)، آیات البرائة: تفسیر و تأویل بیش از پانصد آیه درباره کفار و منافقین و دشمنان
- امیرالمؤمنین و ائمه معصومین علیهم‌السلام، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، محمدی‌نسب، ۱۳۸۳.
۲۸. سیدعزالدین حسینی زنجانی (۱۳۹۲-۱۳۰۰)، مطارحات حول معیار الشریک فی القرآن: بحث قرآنی و تحلیلی فی ثوب جدید، ۱ جلد، عربی، کلامی و فلسفی، بیروت، دار الارشاد اسلامی، ۱۴۱۱ق؛ (تصحیح و تعلیق: هادی رستگارمقدم گوهری): قم، مجمع عالی حکمت اسلامی، ۱۴۰۲. ترجمه فارسی با عنوان «معیار شریک در قرآن» توسط سیدابوالفضل مجتهدی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۵.
۲۹. سیدحسن طاهری خرم‌آبادی (۱۳۹۲-۱۳۱۷)، جهاد در قرآن، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۰.
۳۰. جمعی از محققان: محمد محمدی گیلانی (۱۳۹۳-۱۳۰۸)، محمد یزدی (۱۳۹۹-۱۳۱۰)، محمدتقی مصباح یزدی (۱۳۹۹-۱۳۱۳)، سیدعلی‌اکبر موسوی یزدی (۱۳۱۰-) و حسین مظاهری (۱۳۱۲-)، الامامة و اللوایة فی القرآن الکریم، ۱ جلد، عربی، کلامی؛ ولایت، قم، بی‌نا، ۱۳۵۸، قم، دار القرآن الکریم، ۱۴۱۲ق. این کتاب حاصل مباحثه مشترک بین مؤلفان در ایام تبعید امام خمینی علیه‌السلام است. ترجمه فارسی با عنوان «پرتوی از امامت و ولایت در قرآن»، ترجمه محمد امینی، تهران، میقات، ۱۳۶۲.
۳۱. سیدمحمد ضیاء‌آبادی (۱۳۹۹-۱۳۰۷)، دختران از نگاه قرآن و مشرکان، فارسی، ۱ جلد، تهران، بنیاد خیریه الزهراء علیها‌السلام، ۱۳۸۷.
۳۲. سیدمحمد ضیاء‌آبادی (۱۳۹۹-۱۳۰۷)، عبادالرحمان: برنامه زندگی از منظر قرآن، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی و سبک زندگی، قم، بنیاد خیریه الزهراء علیها‌السلام، ۱۳۹۸.
۳۳. سیدمحمد ضیاء‌آبادی (۱۳۹۹-۱۳۰۷)، قدرت از نگاه قرآن و عنترت، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، تهران، بنیاد خیریه الزهراء علیها‌السلام، ۱۳۹۹.
۳۴. ابراهیم امینی (۱۳۹۹-۱۳۰۴)، معاد در قرآن، ۱ جلد، زبان فارسی، کلامی، چاپ دوم، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۶.
۳۵. محمدتقی مصباح یزدی (۱۳۹۹-۱۳۱۳)، جنگ و جهاد در قرآن، ۱ جلد، فارسی، حقوقی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه‌السلام، ۱۳۸۳.
۳۶. محمدتقی مصباح یزدی (۱۳۹۹-۱۳۱۳)، خلقت انسان از نظر قرآن، تدوین محمود محمدی عراقی، ۱ جلد، فارسی، خلقت انسان و نقد برداشت‌های تفسیری علم‌گرایانی مثل یدالله سحابی، قم، شفق، بی‌تا.

۳۷. سیدمحمد رجائی موسوی (۱۳۱۰-۱۴۰۰)، *صراط مستقیم: اثبات امامت در پرتو آیات قرآن کریم*، ۱ جلد، عربی، کلامی، قم، مؤسسه فرهنگی دار الهدی، خلق، ۱۳۸۸.
۳۸. محمد اسعدی (۱۳۵۰-۱۴۰۰)، *ولایت و امامت پژوهشی از منظر قرآن*، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۲، نسخه دیگر با عنوان «آموزه ولایت و امامت در پرتو قرآن کریم»؛ قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه و سمت، ۱۳۹۹.
۳۹. غلامرضا کاردان (۱۳۱۹-۱۴۰۱)، *امامت و عصمت امامان در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، مؤسسه فرهنگی مجمع جهانی اهل بیت، دلیل، ۱۳۸۵.
۴۰. محمدعلی خزانلی (۱۳۳۴-۱۴۰۱)، *جلد و استدلال در قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، گنج عرفان، ۱۳۸۲.
۴۱. محمدعلی خزانلی (۱۳۳۴-۱۴۰۱)، *الامامة و الولاية في الكتاب و السنة*، ۱ جلد، عربی، کلامی، قم، زائر، آستان مقدسه حضرت معصومه، ۱۳۹۰.
۴۲. سیدکاظم ارفع (۱۳۳۳-۱۴۰۲)، *آیات الولاية در پرتو فضائل امیرالمومنین علی*، ۱ جلد، فارسی، کلامی، تهران، فیض کاشانی، ۱۳۹۲.
۴۳. عبدالنبی نمازی (۱۳۳۴-۱۴۰۲)، *معاد از دیدگاه آیات و روایات*، ۱ جلد، فارسی، کلامی، چاپ دوم، قم، تحسین، ۱۳۸۵.
۴۴. محمدباقر محقق (۱۲۹۸-)، *اسماء و صفات الهی در قرآن*، ۲ جلد، فارسی، کلامی، تهران، اسلامی، ۱۳۷۲.
۴۵. ناصر مکارم شیرازی (۱۳۰۵-)، *مثال‌های زیبای قرآنی (امثال القرآن)*، تهیه و تنظیم ابوالقاسم علیان نژادی، ۲ جلد، فارسی، علوم قرآن، چاپ سوم، قم، نسل جوان، ۱۳۷۸.
۴۶. ناصر مکارم شیرازی (۱۳۰۵-)، *آیات ولایت در قرآن*، تحقیق و تنظیم ابوالقاسم علیان نژادی، ۱ جلد، فارسی، کلامی؛ امامت و ولایت، قم، نسل جوان، ۱۳۸۱. ترجمه عربی با عنوان «آیات الولاية في القرآن»؛ قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب، ۱۳۸۳.
۴۷. ناصر مکارم شیرازی (۱۳۰۵-)، *سوگندهای پر بار قرآن*، گردآوری و تحقیق ابوالقاسم علیان نژادی، ۱ جلد، فارسی، علوم قرآن، قم، مدرسه الامام علی بن ابی طالب، ۱۳۸۶.
۴۸. ناصر مکارم شیرازی (۱۳۰۵-)، *قهرمان توحید: شرح و تفسیر آیات مربوط به حضرت ابراهیم*، ۱ جلد، فارسی، اعتقادی و اخلاقی، قم، امام علی بن ابی طالب، ۱۳۸۸.
۴۹. ناصر مکارم شیرازی (۱۳۰۵-)، *زندگی پر ماجرای نوح*، آموزه‌ها و عبرت‌ها، تهیه و تنظیم ابوالقاسم علیان نژادی، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، چاپ دوم، قم، امام علی بن ابی طالب، ۱۳۹۳.
۵۰. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-)، *معالم النبوة في القرآن الكريم*، ۱ جلد، عربی، کلامی؛ نبوت، بیروت، دارالأضواء، ۱۴۰۵ق.
۵۱. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-)، *اصالت روح از نظر قرآن*، ۱ جلد، فارسی، انسان‌شناختی، چاپ دوم، قم، مؤسسه امام صادق، ۱۳۷۷.
۵۲. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-)، *الأقسام في القرآن الكريم*، ۱ جلد، عربی، سوگندهای وارد شده در قرآن، قم، مؤسسه امام صادق، ۱۳۷۸.
۵۳. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-)، *الأمثال في القرآن الكريم*، ۱ جلد، عربی، مثل‌های ذکر شده در قرآن، قم، مؤسسه امام صادق، ۱۳۷۸.
۵۴. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-)، *أهل البيت*، سماتهم و حقوقهم في القرآن، ۱ جلد، عربی، کلامی، قم، مؤسسه امام صادق، ۱۴۲۰ق.
۵۵. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-)، *عصمة الانبياء في القرآن الكريم*، ۱ جلد، عربی، کلامی، چاپ دوم، قم، مؤسسه امام صادق، ۱۴۲۰ق.
۵۶. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-)، *التوحيد و الشرك في القرآن الكريم*، ۱ جلد، عربی، کلامی؛ توحید، چاپ دوم، قم، مؤسسه امام صادق، ۱۳۸۴.
۵۷. جعفر سبحانی تبریزی (۱۳۰۸-)، *العوالم الغيبية في القرآن الكريم*، ۱ جلد، عربی، کلامی؛ امور غیبی، قم، مؤسسه امام صادق، ۱۳۸۵.
۵۸. حسین مظاهری (۱۳۱۲-)، *معاد در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، کلامی و اخلاقی (سلسله درس‌های اخلاق ۲)، قم، شفق، ۱۳۶۴.
۵۹. احمد بهشتی (۱۳۱۴-)، *عیسی* در قرآن، ۱ جلد، فارسی، قم، تهران، اطلاعات، ۱۳۷۵.
۶۰. احمد بهشتی (۱۳۱۴-)، *خانواده در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، اجتماعی، چاپ هفدهم، قم، بوستان کتاب، ۱۴۰۲.
۶۱. رضا استادی (۱۳۱۶-)، *شفاعت در قرآن و حدیث و بحثی درباره زیارت*، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۹.
۶۲. سیدمحمسن خرازی (۱۳۱۶-)، *طهارت معنوی: تفسیر موضوعی*، به اهتمام سیدعلیرضا جعفری، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، قدس، ۱۳۹۸.
۶۳. هاشم هاشم‌زاده هریسی (۱۳۱۷-)، *نماز در قرآن*، ۱ جلد،

- فارسی، اخلاقی، تهران، سازمان اوقاف و امور خیریه، ۱۳۹۲.
- ۶۳ سیدابراهیم سیدعلوی (۱۳۱۸-)، نماز در قرآن، ۱ جلد، فارسی، فقهی، چاپ دوم، تهران، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، ۱۳۹۰.
- ۶۳ اسدالله بیات زنجانی (۱۳۲۰-)، انسان در قرآن، ۱ جلد، فارسی، انسان‌شناسی، تهران، بنیاد قرآن، ۱۳۶۰.
- ۶۴ علی کریمی جهرمی (۱۳۲۰-)، چهره‌های محبوب در قرآن، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۴۱۳ق؛ قم، بوستان کتاب، ۱۴۰۰.
- ۶۵ علی کریمی جهرمی (۱۳۲۰-)، سیمای عباد الرحمن در قرآن، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، دارالقرآن الکریم، ۱۳۷۰.
- ۶۶ علی کریمی جهرمی (۱۳۲۰-)، شناخت قرآن از رهگذر قرآن، ۱ جلد، فارسی، علوم قرآن، قم، مدرسه آیت‌الله گلپایگانی، بی‌تا.
- ۶۷ عبدالکریم بی‌آزار شیرازی (۱۳۲۳-)، و سیدمحمدباقر حجتی (۱۳۱۱-)، میثاق در قرآن: کلید همبستگی آیات و بخش‌های مختلف قرآن، ۱ جلد، فارسی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۴.
- ۶۸ عبدالکریم بی‌آزار شیرازی (۱۳۳۳-)، قرآن و طبیعت، ۱۰ جلد، فارسی، جهان‌شناسی ویژه نوجوانان، تهران، بعثت، ۱۳۵۳ (چاپ دیگر با عنوان: قرآن و طبیعت؛ گذشته و آینده جهان، در یک جلد، ۱۳۷۶).
- ۶۹ عبدالکریم بی‌آزار شیرازی، (۱۳۲۳-)، قرآن ناطق (ترجمه آوایی و تفسیر پیوسته و تأویل قرآن)، ۳ جلد، فارسی، ج ۱. مقدمه در تاریخ و مبانی علمی، همراه با ترجمه و تأویل سوره نخست (حمد)، ج ۲. سوره آل‌م. هدایت تقوایی‌پیشگان به شریعت پیوسته قرآن برای رسیدن به خلافت و بهشت الهی با توجه به همبستگی آیات، ج ۳. تفسیر سوره آل‌م. پیوند و ارتباطات در شریعت قرآن، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۷۷-۱۳۷۸.
- ۷۰ سیدمحمد حسینی بهارنچی (۱۳۲۳-)، مژده‌های رحمت در قرآن، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، عطر عترت، ۱۳۸۵.
- ۷۱ سیدحسین موسوی راد لاهیجی (۱۳۳۳-)، نماز از دیدگاه قرآن و حدیث، ۱ جلد، فارسی، عبادی، قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۳.
- ۷۲ محسن قرائتی (۱۳۲۴-)، قرآن و غدیر، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۹۳.
- ۷۳ محسن قرائتی (۱۳۲۴-)، پرتوی از آیه‌های مهلوی، ۱ جلد، فارسی، کلامی، چاپ دوم، قم، بنیاد فرهنگی مهدی موعود، ۱۳۹۷.
- ۷۴ محسن قرائتی (۱۳۲۴-)، با قرآن در سرزمین وحی (قرآن و حج)، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی و تربیتی، چاپ دهم، تهران، مشعر، ۱۳۹۸.
- ۷۵ محسن قرائتی (۱۳۲۴-)، قرآن و نماز، ۱ جلد، فارسی، عبادی، قم، ستاد اقامه نماز، ۱۳۹۹.
- ۷۶ محمود عبداللهی (۱۳۲۶-)، وحی در قرآن، ۱ جلد، فارسی، علوم قرآن، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۶.
- ۷۶ رضا فرهادیان (۱۳۲۷-)، مبانی تعلیم و تربیت در قرآن و احادیث، ۱ جلد، فارسی، تربیتی، چاپ پنجم، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۳.
- ۷۷ مصطفی پاینده (۱۳۲۸-)، ترسیم خطوط کلی ایمان از دیدگاه قرآن، ۱ جلد، فارسی، کلامی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۲.
- ۷۸ سیدمحسن میرباقری (۱۳۲۸-)، به رنگ آسمان: بایسته‌های خانواده از دیدگاه قرآن، ۱ جلد، فارسی، اجتماعی، چاپ پنجم، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۸۹.
- ۷۹ مرتضی قاسمی کاشانی (۱۳۲۹-)، درس‌هایی از مکتب قرآن و عترت، ۱ جلد، فارسی، سوره احقاف، قصه قوم عاد، نسل صالح و غیر صالح، (و چهل حدیث تربیتی و حقوقی)، کاشان، مرسل، ۱۳۷۴.
- ۸۰ شهاب‌الدین مشایخی‌راد (۱۳۳۰-)، علی حسینی‌زاده (۱۳۴۳-)، محمدرضا قائمی‌مقدم (۱۳۴۴-)، روش‌های تربیتی در قرآن، ۲ جلد، فارسی، تربیتی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۱.
- ۸۱ رضا محمدی (۱۳۳۰-)، عصمت در قرآن، ۱ جلد، فارسی، کلامی، چاپ چهارم، تهران، اندیشه معاصر، ۱۴۰۰.
- ۸۲ سیدمحمدعلی ایازی (۱۳۳۳-)، آزادی در قرآن، ۱ جلد، فارسی، جامعه‌شناختی، مؤسسه نشر و تحقیقات ذکر، ۱۳۷۹؛ با ویراست جدید با توضیحات و اضافات جدید: تهران، ذکر، ۱۳۹۵.
- ۸۳ محسن اراکی (۱۳۳۴-)، نظریة النص علی الامامة فی القرآن الکریم، ۱ جلد، عربی، کلامی، لندن، بوک اکسترا، ۲۰۰۰م / ۱۳۸۰ش. این کتاب حاصل سخنرانی نویسنده در سالن دارالاسلام لندن است که با تجدیدنظر و اضافات، اولین بار به زبان عربی چاپ شده است. ترجمه فارسی با عنوان: «امامت در قرآن: تبیین نظریه گزینش الهی امامت در قرآن کریم» توسط امید مؤذنی: قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۹۲.
- ۸۴ علی کرمی فریدنی (۱۳۳۴-)، و محسن کرمی، ظهور و سقوط تمدن‌ها از دیدگاه قرآن، ۱ جلد، فارسی، تاریخی و اجتماعی، قم، نسیم انتظار، ۱۳۸۳.

- ۸۵ احمد کشوری (۱۳۳۵-). حزب الله، ۳ جلد، فارسی، سیاسی، تهران، دفتر نمایندگی سازمان تبلیغات اسلامی در سازمان صنایع ملی ایران، ۱۳۶۲.
- ۸۶ علی‌نقی فقیهی (۱۳۳۵-). تربیت جنسی: مبانی، اصول و روش‌ها از منظر قرآن و حدیث، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، دار الحدیث، ۱۳۸۷.
- ۸۷ عباس کوثری (۱۳۳۵-). امر به معروف و نهی از منکر: بر اساس آموزه‌های قرآن و اهل‌بیت (ع)، ۱ جلد، فارسی، اجتماعی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۰.
- ۸۸ جعفر انواری (۱۳۳۶-). لغزش‌ناپذیری پیامبران در قرآن، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ع)، ۱۳۸۵.
- ۸۹ محمدصادق یوسفی مقدم (۱۳۳۶-). پژوهشی در غنا از نگاه قرآن و روایات تفسیری، ۱ جلد، فارسی، فقهی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۱.
- ۹۰ ولی‌الله نقی‌پورفر (۱۳۳۷-). بررسی شخصیت اهل‌بیت (ع) در قرآن: به روش قرآن به قرآن، ۱ جلد، فارسی، مدیریتی، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی، ۱۳۸۰.
- ۹۱ محسن ادیب بهروز (۱۳۳۷-). معراج از دیدگاه قرآن و روایات، ۱ جلد، فارسی، کلامی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۱.
- ۹۲ یعقوب‌علی برجی (۱۳۳۷-). اخلاق پیامبران در قرآن، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۶.
- ۹۳ محمداسحاق مسعودی (۱۳۳۷-). پژوهشی در امر به معروف و نهی از منکر از دیدگاه قرآن و روایات، ۱ جلد، فارسی، اجتماعی، چاپ چهارم، تهران، سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۸۸.
- ۹۴ فتح‌الله نجارزادگان (۱۳۳۷-). انتظار قرآن و انتظار از قرآن: درس‌نامه تفسیر موضوعی قرآن کریم، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، نجم‌الهدی، ۱۳۸۸.
- ۹۵ فتح‌الله نجارزادگان (۱۳۳۷-). بررسی تطبیقی معناشناسی امام و مقام امامت از دیدگاه مفسران فریقین، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه: تهران، سمت، ۱۳۹۰.
- ۹۶ فتح‌الله نجارزادگان (۱۳۳۷-). تفسیر موضوعی قرآن کریم: قرآن در قرآن، ۱ جلد، فارسی، قرآن‌شناختی، چاپ دوم، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۹۲.
- ۹۷ فتح‌الله نجارزادگان (۱۳۳۷-). تفسیر موضوعی قرآن کریم: آموزه‌هایی از فضایل و حقوق اهل‌بیت (ع) در قرآن، ۱ جلد، فارسی، کلامی، اخلاقی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۳.
- ۹۸ علی اسلامی (مدبر) (۱۳۳۷-). پلورالیسم دینی از منظر قرآن کریم، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۸.
- ۹۹ علی اسلامی (مدبر) (۱۳۳۷-). سیمای ابرار در آینه قرآن، ۱ جلد، فارسی اخلاقی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۳.
- ۱۰۰ علی اسلامی (مدبر) (۱۳۳۷-). خشونت اجتماعی از منظر قرآن با رویکرد شبهه‌گرایی، ۱ جلد، فارسی، اجتماعی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۸.
- ۱۰۱ محمد موحدی‌نژاد (۱۳۳۷-). دعا: زبان راز و نیاز در قرآن (تفسیر دعا‌های قرآنی)، ۱ جلد، فارسی، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۹۰.
- ۱۰۲ سیدابوالحسن مطلبی (۱۳۳۸-). پرتوی از فضائل امیرالمؤمنین (ع) در قرآن، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۸۲.
- ۱۰۳ سیدعباس سیدکریمی (۱۳۳۸-). پژوهشی پیرامون شرک و بت‌پرستی در قرآن، ۱ جلد، فارسی، کلامی، قم، کوثر ادب، ۱۳۸۵.
- ۱۰۴ محمد فاکر میبیدی (۱۳۳۸-). درسنامه تفسیر آیات حج، ۱ جلد، فارسی، فقهی، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۷.
- ۱۰۵ علیرضا اعرافی (۱۳۳۸-). ضمیر ناخودآگاه در قرآن (تقریر: سیدنقی موسوی)، ۱ جلد، فارسی، روان‌شناختی، قم، مؤسسه فرهنگی هنری اشراق و عرفان، ۱۳۹۳.
- ۱۰۶ علی‌احمد ناصح (۱۳۳۹-). آدم از دیدگاه قرآن و عهدین، ۱ جلد، فارسی، کلامی، تهران، رایزن، ۱۳۷۸.
- ۱۰۷ رضا وطن‌دوست (۱۳۳۹-). عمل در قرآن: نگاهی به فرایند عمل و گستره آن در آموزه‌های قرآنی، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، مشهد، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، ۱۳۸۲.
- ۱۰۸ علی رضایی بیرجندی (۱۳۳۹-). آزادی در قرآن (تک‌نگاشت دائرةالمعارف بزرگ قرآن کریم)، ۱ جلد، فارسی، تهران، زعیم، ۱۳۸۴.
- ۱۰۹ سیداحمد خاتمی (۱۳۳۹-). سیمای نفاق در قرآن، تهیه و تنظیم: جواد پورروستایی، ۱ جلد، فارسی، سیاسی و اجتماعی، چاپ سوم، قم، شفق، ۱۳۹۶.
- ۱۱۰ سیدحسین شرف‌الدین (۱۳۴۰-). ارزش‌های اجتماعی از منظر قرآن کریم، ۱ جلد، فارسی، اجتماعی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۶.

۱۱۱. علیجان کریمی (۱۳۴۰-). *درآمدی بر تربیت هیجانی و عاطفی از منظر قرآن کریم*، جلد ۱، فارسی، روان‌شناختی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۷.
۱۱۲. محمدباقر سعیدی‌روشن (۱۳۴۰-). *خدا، جهان و انسان در قرآن: پژوهشی در افعال الهی و آثار آن*، جلد ۱، فارسی، کلامی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۹.
۱۱۳. احمد مرادخانی تهرانی (۱۳۴۰-). *سنت‌های اجتماعی الهی در قرآن*، جلد ۱، فارسی، اجتماعی، چاپ هشتم، قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۴۰۲.
۱۱۴. مهدی رستم‌نژاد (۱۳۴۱-). *شگردهای دین‌ستیزی از نگاه قرآن*، جلد ۱، فارسی، سیاسی و اجتماعی، قم، یاقوت، ۱۳۸۱.
۱۱۵. احمد طاهری‌نیا (۱۳۴۱-). *حضور زن در عرصه‌های اجتماعی - اقتصادی از نگاه آیات و روایات*، جلد ۱، فارسی، اجتماعی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۹.
۱۱۶. اسماعیل غفاری قمی (۱۳۴۱-). *فلسفه خلقت انسان (در قرآن و روایات)*، جلد ۱، فارسی، انسان‌شناختی، قم، بوستان کتاب، ۱۳۹۰.
۱۱۷. محمد احسانی (۱۳۴۱-). *تربیت عقلانی از منظر قرآن*، جلد ۱، فارسی، تربیتی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۳.
۱۱۸. محمدجواد فاضل لنکرانی (۱۳۴۱-). *بازپژوهی آیات معاد، به کوشش سیدجواد حسینی‌خواه*، جلد ۲، فارسی، کلامی، قم، مرکز فقهی ائمه اطهار، ۱۳۹۶-۱۳۹۸.
۱۱۹. محمدجواد فاضل لنکرانی (۱۳۴۱-). *حجاب در قرآن کریم*، جلد ۱، فقهی، قم، مرکز فقهی ائمه اطهار، ۱۳۹۹.
۱۲۰. محمدکاظم شاکر (۱۳۴۲-). *فقر و غنا در قرآن و حدیث*، جلد ۱، فارسی، اقتصادی، تهران، راینز، ۱۳۷۸.
۱۲۱. اسدالله جمشیدی (۱۳۴۲-). *آثار فردی معاد از دیدگاه قرآن*، جلد ۱، فارسی، اخلاقی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۰.
۱۲۲. سیدمحمدعلی داعی‌نژاد (۱۳۴۲-). *ایمان و آزادی در قرآن*، جلد ۱، فارسی، کلامی و اجتماعی، تهران، کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۵.
۱۲۳. محمدعلی اسدی‌نسب (۱۳۴۲-). *سکولاریسم از منظر قرآن*، جلد ۱، فارسی، سیاسی، قم، دفتر نشر معارف، ۱۳۸۶.
۱۲۴. صادق کریم‌زاده (۱۳۴۲-). *بنیان‌های نظری تحول اخلاقی در قرآن کریم*، جلد ۱، فارسی، اخلاقی و تربیتی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۸.
۱۲۵. علیرضا عظیمی‌فر (۱۳۴۳-). *قرآن و عصمت اهل‌بیت*، جلد ۱، فارسی، کلامی، قم، مهر امیرالمؤمنین، ۱۳۸۹.
۱۲۶. علی ذوعلم (۱۳۴۴-). *فرهنگ معیار از منظر قرآن کریم*، جلد ۱، فارسی، فرهنگی و اجتماعی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۲.
۱۲۷. عبدالکریم بهجت‌پور (۱۳۴۴-). *سیر فرهنگ‌سازی پوشش اسلامی*، جلد ۱، فارسی، فرهنگی، قم، مؤسسه تمهید، ۱۳۹۶.
۱۲۸. عبدالکریم بهجت‌پور (۱۳۴۴-). *روش فرهنگ‌سازی پاکدامنی در قرآن*، جلد ۱، فارسی، فرهنگی، قم، مؤسسه تمهید و نشر هاجر، ۱۳۹۸.
۱۲۹. ناصر رفیعی محمدی (۱۳۴۴-). *تحلیل سیره تبلیغی پیامبر اعظم در قرآن (تفسیر موضوعی)*، جلد ۱، فارسی، اخلاقی و اجتماعی، چاپ سوم، قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۹.
۱۳۰. ابراهیم کالنتری (۱۳۴۵-). *تکامل زیستی و آیات آفرینش*، جلد ۱، فارسی، انسان‌شناسی، چاپ دوم، تهران، کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۷.
۱۳۱. سیدضیاءالدین علیان‌نسب (۱۳۴۵-). *صحابه در قرآن*، جلد ۱، فارسی، کلامی، چاپ سوم، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۳.
۱۳۲. حمید آریان (۱۳۴۵-). *آفرینش انسان از دیدگاه قرآن*، با همکاری جمعی از محققان، جلد ۱، فارسی. آفرینش انسان و نقد برداشت‌های تفسیری دیگر در تطبیق نظر قرآن بر فرضیه تطور، قم، مرتضی، ۱۳۹۵.
۱۳۳. خسرو تقدسی‌نیا (۱۳۴۶-). *جمله‌های حج در قرآن: تفسیر و پیام آیات حج*، جلد ۱، فارسی، عبادی، قم، مؤسسه فرهنگی - انتشاراتی ائمه، ۱۳۷۶.
۱۳۴. محمدعلی محمدی شاهرودی (۱۳۴۶-). *نگین قرآن: اهل‌بیت در قرآن از نگاه شیعه و اهل‌سنت*، جلد ۱، فارسی، کلامی، قم، زمزم هدایت، ۱۳۹۱.
۱۳۵. محمدمهدی فیروزمهر (۱۳۴۶-). *تربیت اخلاقی با نگاهی قرآنی*، جلد ۱، فارسی اخلاقی، چاپ دوم، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۵.
۱۳۶. محمدمهدی فیروزمهر (۱۳۴۶-). *موانع رشد اخلاقی با نگاهی قرآنی*، جلد ۱، فارسی، اخلاقی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۹.

۱۳۷. حسین اژدری‌زاده (۱۳۴۷-). *جامعه‌شناسی معرفت در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، جامعه‌شناسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۰.
۱۳۸. حسین بستان (۱۳۴۷-). و رضا دهقان‌نژاد (۱۳۵۵-). *زن در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، اجتماعی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تهران، سمت، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۷.
۱۳۹. علی‌اکبر مؤمنی (۱۳۴۸-). *امید در زندگی از منظر قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، روان‌شناختی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۷.
۱۴۰. محمد عالم‌زاده نوری (۱۳۴۹-). *راهبرد تربیت اخلاقی در قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۶.
۱۴۱. محمداسماعیل صالحی‌زاده (۱۳۵۰-). *محبت در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، اخلاقی و اجتماعی، قم، اشک یاس، ۱۳۸۸.
۱۴۲. سیدعباس موسوی (۱۳۵۰-). *اثبات توحید ربوبی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، کلامی (تفسیر آیه ۲۲ سوره انبیاء)، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۰.
۱۴۳. سیدکاظم سیدباقری (۱۳۵۰-). *قدرت سیاسی از منظر قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۴.
۱۴۴. اسماعیل علیخانی (۱۳۵۱-). *صف‌بندی سیاسی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، تهران، علمی و فرهنگی، ۱۳۸۷.
۱۴۵. حسن‌رضا رضایی (۱۳۵۱-). *آموزه‌های تندرستی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، پزشکی، قم، عطراگین، ۱۳۸۴.
۱۴۶. حسن‌رضا رضایی (۱۳۵۱-). *شگفتی‌های پزشکی در قرآن: تفسیر موضوعی ویژه جوانان*، ۱ جلد، فارسی، پزشکی، قم، پژوهش‌های تفسیر و علوم قرآن، ۱۳۸۷.
۱۴۷. حسن‌رضا رضایی (۱۳۵۱-). *جهان‌شناسی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، توضیح روی جلد: پاسخ به پرسش‌هایی درباره جهان‌شناسی در قرآن: پرسمان دینی، قم، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم، ۱۳۸۹.
۱۴۸. رمضان علی‌تبار فیروزآبادی (۱۳۵۱-). *مبانی معرفت‌شناختی علوم انسانی اسلامی از منظر قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، معرفت‌شناختی، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۴۰۲.
۱۴۹. محمد زارع قراملکی (۱۳۵۲-). *اصول تفکر سیاسی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، تهران، کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۹.
۱۵۰. محمد عابدی (۱۳۵۲-). *جهاد اقتصادی از منظر قرآن*، ۱ جلد، فارسی، اقتصادی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۵.
۱۵۱. محمد عابدی (۱۳۵۲-). *مبانی سیاست از منظر قرآن*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، قم، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۴۰۰.
۱۵۲. علی‌اکبر وحیدی (۱۳۵۳-). *محمد رضا دیانت، علی‌اکبر ابراهیم‌پور، تفسیر آیات نماز*، ۱ جلد، فارسی، عبادی، تهران، ستاد اقامه نماز، ۱۳۹۶.
۱۵۳. رضا میرزایی، (۱۳۵۴-). *ویژگی‌های انسان سیاسی مطلوب در قرآن و نهج البلاغه*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۹۶.
۱۵۴. محسن افضل‌آبادی (۱۳۵۵-). *ازدواج موقت از دیدگاه قرآن و سنت*، ۱ جلد، فارسی، قم، برگ فردوس، ۱۳۹۰.
۱۵۵. حسن، صادقی (۱۳۵۵-). *مبانی عدالت اجتماعی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی و اجتماعی، قم، جامعه‌الزهراء، ۱۴۰۰.
۱۵۶. حسن، صادقی (۱۳۵۵-). *زمینه‌های تحقق عدالت اجتماعی در قرآن*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی و اجتماعی، قم، جامعه‌الزهراء، ۱۴۰۱.
۱۵۷. علی آقاجانی (۱۳۵۷-). *مشروعیت حکومت در قرآن (با تأکید بر تفاسیر معاصر شیعه)*، ۱ جلد، فارسی، سیاسی، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۶.
۱۵۸. حسین حاجی‌پور (۱۳۵۹-). *قرآن و مبانی گفت‌وگو: اقتناع اندیشه مخاطب از منظر قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، تربیتی و روان‌شناختی، قم، فرهنگ اهل‌بیت، ۱۳۹۲.
۱۵۹. علیرضا جعفرزاده کوچکی (۱۳۵۹-). *الزامات و مبانی اقتصاد اسلامی در قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، اقتصادی، تهران، دانشگاه امام صادق، ۱۳۹۵.
۱۶۰. رضا لک‌زایی (۱۳۶۲-). *مبانی علوم انسانی از منظر قرآن کریم*، ۱ جلد، فارسی، انسان‌شناختی، معرفت‌شناختی، ارزش‌شناختی و غایت‌شناختی، قم، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی، ۱۳۹۸.
۱۶۱. حسین میرزاخانی (۱۳۶۹-). *تفسیر حقوقی قرآن: حقوق بشر*، ۱ جلد، فارسی، حقوقی، تهران، سخنوران، ۱۳۹۴.

نتیجه‌گیری

با توجه به مطالعات انجام‌شده، این نکات را می‌توان از بررسی آثار گزارش‌شده نتیجه‌گیری کرد:

۱. رهاورد فضالی حوزه علمیه قم در سده چهاردهم شمسی در عرصه تألیف تفسیر موضوعی قرآن، تولید ۲۴۷ عنوان کتاب در حدود ۴۰۰ مجلد بوده که ۸۳ اثر مشتمل بر چند موضوع و ۱۶۴ اثر تک‌نگاری‌های موضوعی است.

۲. اکثر آثار تفسیر موضوعی شناسایی‌شده سده اخیر در اصل به زبان فارسی و اندکی هم به زبان عربی نگاشته شده‌اند که بخشی از آنها به زبان‌های دیگر نیز ترجمه شده‌اند.

۳. بیشترین حجم تفاسیر موضوعی تولیدشده حوزه قم در سده اخیر به مباحث اعتقادی و کلامی اختصاص دارد و موضوعات اخلاقی، تربیتی، سیاسی و اجتماعی، فقهی و حقوقی، عبادی، انسان‌شناختی، جهان‌شناختی و زیبایی‌شناختی به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

۴. به‌طور نسبی در تولید آثار تفسیری حوزه علمیه قم در طول سده اخیر، سهم و تأثیر شاگردان بلافصل مدرسه تفسیری علامه طباطبائی همانند حضرات آیات مصباح یزدی، جوادی آملی، جعفر سبحانی و مکارم شیرازی و شاگردان آنها بسیار برجسته است.

۵. تولید و نگارش آثاری تفسیر موضوعی در سه دهه اول سده در حوزه علمیه قم تقریباً بسیار ناچیز بوده و از دهه چهارم با شکل‌گیری مدرسه تفسیری علامه طباطبائی به تدریج آغاز شده و پس از پیروزی انقلاب و حاکمیت اسلام در ایران، تولید تفاسیر موضوعی بر حسب نیازهای جامعه از نظر کمی و کیفی افزایش چشم‌گیری یافته است. تولید تفاسیر موضوعی ناظر به علوم انسانی، عمدتاً از دهه ششم سده آغاز شده و علامه مصباح یزدی و شاگردان ایشان در این باره نقش اساسی داشته‌اند.

منابع

آریان، حمید و کریمی قدوسی، محسن (۱۴۰۳). کتاب‌شناسی تفاسیر ترتیبی دانشوران حوزه علمیه قم در سده چهاردهم شمسی. معرفت، ۳۱۸، ۱۰۱-۱۸۷.

آقابرگ تهرانی، محمدمحسن (۱۴۰۸ق). *الذریعة الی تصانیف الشیعة*. قم: اسماعیلیان.

ایازی، سیدمحمدعلی (۱۳۷۸). *شناخت‌نامه تفاسیر*. رشت: کتاب مبین. پهمنی، سعید (۱۳۸۶). *دانش‌نامه قرآن پژوهان ایران*. قم: بوستان کتاب. جمعی از مؤلفان (۱۴۰۰). *مجموعه آثار کنگره نقش شیعه در پیدایش و گسترش علوم اسلامی*. قم: امام علی بن ابی‌طالب.

جمعی از نویسندگان (۱۳۹۲). *دائرة المعارف تشیع*. زیر نظر احمد حاج سیدجوادی. تهران: حکمت.

شهیدی صالحی، عبدالحسین (۱۳۸۱). *تفسیر و تفاسیر شیعه*. قزوین: حدیث امروز.

صدر، سیدحسین (۱۳۹۱). *تأسیس الشیعة لعلوم الاسلام*. قم: ذوالقربی. عقیقی بخشایشی، عبدالرحیم (۱۳۷۷). *طبقات مفسران شیعه*. چ دوم. قم: نوید اسلام.

هاشم‌زاده، محمدعلی (۱۳۷۵). کتاب‌شناسی تفاسیر قرن چهاردهم. *پژوهش‌های قرآنی*، ۷ و ۸، ۳۲۴-۳۹۷.

پایگاه اطلاع‌رسانی کتابخانه‌های ایران (lib.ir)
پایگاه اندیشوران حوزه (andishvaran.ir)
پایگاه راسخون؛ متعلق به معاونت فرهنگی اجتماعی سازمان اوقاف و امور خیریه (rasekhoon.net)

دانشنامه آزاد ویکی‌پدیا؛ متعلق به سازمان غیرانتفاعی بنیاد ویکی‌مدیا (Wikipedia.org)

دانشنامه تخصصی ویکی‌نور؛ وابسته به مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (wikinoor.ir)

دانشنامه ویکی‌شیعه؛ وابسته به مجمع جهانی اهل‌بیت (wikishia.net)
دانشنامه ویکی‌فقه؛ دانشنامه فقه و اصول و علوم حوزوی زیر نظر پژوهشکده باقرالعلوم (wikifeqh.ir)

کتابخانه دیجیتال نور (noorlib.ir)

کتابخانه اینترنتی کوها (library.iki.ac.ir)

وبگاه بلاغ‌نیوز (https://makarem.ir/news/fa/News/Details/420812)